

طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه فارسی

Multifold Categorization of Persian Core Vocabulary

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۱/۱/۲۵؛ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۱/۸/۷

محمد دادرس^۱

M. Dadras (Ph.D)

Abstract: This paper aims to introduce a field-based multifold categorization of Persian core vocabulary. This classification is developed for a more appropriate use of Persian language in textbooks and teaching elementary students with more familiar Persian words in different parts of Iran with different languages and dialects in a centralized educational system. There are ۲۴ topics in this classification. Based on a semantic approach in which meaning is usage, words in different contexts get different meanings and here in this categorization each category is representing a different context. In addition to dictionary meanings, metaphorical meanings have got an important role in allocation of words to each category. From an educational point of view, these topics also can be used as subject matters of curriculum and words in each category are core and simple concepts which may direct the teaching and curriculum at the elementary level or in teaching Persian language to new learners.

Keywords: core/basic vocabulary, Persian language, word categorization, multiple-meaning classification, language and education, curriculum, textbook, children, elementary education

چکیده: هدف این مقاله معرفی «طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه فارسی» است. این طبقه‌بندی، ابتکاری است برای کاربرد مطلوب واژگان پایه به‌ویژه در تألیف کتاب‌های درسی و آموزش دانش‌آموزان ابتدایی به کمک واژه‌هایی به زبان فارسی و آشنا در همه مناطق ایران؛ و با هدف یاری رساندن به ارتقاء کیفیت آموزش در یک نظام آموزشی متمرکز انجام گرفته است. در این طبقه‌بندی، واژه‌ها در برخی موارد در بیش از یک طبقه قرار گرفته‌اند. علاوه بر معنای فرهنگنامه‌ای، معنای استعاری نیز در تخصیص واژه‌ها به موضوعات مورد نظر قرار گرفته است. از سوی دیگر می‌توان گفت هر موضوع زمینه و بافتی است برای کاربردی تازه و نیز معنایی دیگر به واژه می‌بخشد. موضوعات انتخاب شده، خود می‌توانند موضوع آموزش نیز باشند. در این مقاله ضمن بحث درباره مبانی، معیارها و چگونگی این طبقه‌بندی و معرفی موضوع‌های ۲۴ گانه آن، همه «واژگان پایه» پایه اول و در مواردی واژگان پایه اول تا پنجم در جدول‌های واژگانی ارائه شده‌اند و ویژگی واژگانی هر موضوع به تناسب توضیح داده می‌شود. در پایان به کاربردها و مزیت‌های آموزشی این طبقه‌بندی اشاره شده است.

کلیدواژه‌ها: واژگان پایه، زبان فارسی، طبقه‌بندی واژگانی، طبقه‌بندی چندگانه موضوعی، زبان و تربیت، زبان آموزشی، برنامه درسی، کتاب درسی، آموزش ابتدایی

این مقاله به معرفی یکی از دستاوردهای طرح پژوهشی «کاربست یافته‌های طرح واژگان پایه فارسی» می‌پردازد که در یک همکاری جمعی به بار نشسته است.^۱ داده‌های اولیه مورد استفاده در طرح «کاربست...» حاصل پژوهش گروه بزرگی از همکاران و شرکت کنندگانی شامل دانش‌آموزان و معلمان ۱۷۵ مدرسه ابتدایی از سراسر کشور بوده است که در طرح پژوهشی «شناسایی واژگان پایه فارسی دانش‌آموزان ایرانی در دوره ابتدایی» همکاری کرده‌اند (نعمت‌زاده و همکاران، ۱۳۸۴). در طرح «کاربست...» که به منظور تلخیص یافته‌های طرح ملی واژگان پایه و ساده کردن کاربرد آنها در آموزش و پرورش به ویژه در تألیف کتاب‌های درسی انجام گرفت، ابتدا فهرست نهایی واژگان پایه (۴۹۷ واژه) برای کودکان دبستانی بر اساس معیارهای تعیین شده، استخراج شد، سپس این واژه‌ها به دو صورت «پلکانی» و «چندگانه موضوعی» طبقه‌بندی گردید (نعمت‌زاده و همکاران ۱۳۸۷). هدف اصلی این مقاله معرفی طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه است و توضیح مبانی، معیارها و چگونگی تعیین طبقات موضوعی، واژه‌های اختصاص یافته به هر طبقه و ویژگی‌های این طبقه‌بندی، مورد توجه است، و می‌توان به تبع تقسیم‌بندی انواع پژوهش‌ها به کاربردی و نظری، این مقاله را کاربردی نامید. همچنین ضمن معرفی «طبقه‌بندی چندگانه موضوعی»، همه «واژگان پایه» پایه اول در همه موضوع‌ها و در چند مورد واژگان پایه اول تا پنجم همراه با توضیح نمونه‌هایی از واژه‌های هر موضوع، ارائه شده است.

طرح مسأله

آموزش به عنوان فعالیتی ارتباطی، نیازمند کانال‌های ارتباطی و رسانه‌هایی است که طرفین این ارتباط یعنی آموزگار و یادگیرنده بتوانند به هدف ارتباط، یعنی آموزش و یادگیری بپردازند.

۱. اگرچه پیشنهاد طبقه‌بندی چندگانه موضوعی، پیشنهاد اولیه موضوع‌ها، معیارها و طبقه‌بندی اولیه واژه‌ها از طرف نویسنده این مقاله بوده است، برای تعدیل عناوین موضوع‌ها و نیز به‌ویژه چینش یکایک واژه‌های انتخاب شده در طبقات و رسیدن به فرم کنونی در جلسات متعدد، بحث‌ها و تبادل نظرهای بسیاری با مجری محترم طرح سرکار خانم دکتر نعمت‌زاده و جناب آقای دکتر دستجردی همکار محترم این طرح صورت گرفته است؛ در این فرصت ضمن یادآوری نقش آنان، و ابراز قدردانی از ایشان، لازم است تأکید شود که مسئولیت کاستی‌های موجود بر عهده نویسنده است. در صورت تمایل به ابراز نظر درباره این طبقه‌بندی می‌توانید نظر خود را به نشانی Dadras@ut.ac.ir یا Dadras.m@gmail.com ارسال کنید.

طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه

در جریان ارتباط آموزشی که در چارچوب برنامه‌درسی^۱، به معنای وسیع آن، یعنی؛ «مجموعه رخدادهای طراحی شده با هدف داشتن نتایج تربیتی برای تربیت شونده» (آیزنر ۱۹۹۴، ص ۳۱) صورت می‌گیرد، اطلاعات و پیام‌های مربوط به آموزش و یادگیری به طور مستمر جریان دارد. به بیان دیگر، در اجرای یک برنامه‌درسی از تنظیم محتوا و ارائه آن تا ارزشیابی و بازخورد گرفتن از یادگیرنده، تبادل پیام مبادله می‌شود. از آنجا که میزان اثربخشی آموزش و موفقیت در یادگیری به موفقیت ارتباط در میان طرفین آموزش وابسته است، هر اندازه که در فرایند ارتباط آموزشی از زبان و نموده‌های زبانی مختلف (کتبی، شفاهی، الکترونیکی و...) استفاده شود، نقش زبان در موفقیت و شکست ارتباط آموزشی بیشتر خواهد بود. نحوه کاربرد زبان از سوی طرفین ارتباط آموزشی و سهولت یا دشواری زبان مورد استفاده از جمله عوامل تعیین کننده در این فرایند به شمار می‌روند (دادرس، ۱۳۸۶)؛ و محوری‌ترین بخش زبان و به گفته صاحب‌نظران، قلب آن، واژه‌های آن زبان است (نعمت زاده، ۱۳۸۴ به نقل از گلاور و برونینگ، ۱۳۸۷). استفاده از واژگان فارسی در برنامه‌درسی و در فرایند تدریس - یادگیری، به صورت کتبی در کتاب درسی و شفاهی در کلام معلم و نیز در پاسخ یادگیرنده، محتاج شرایط و مقدماتی است. به عبارت دیگر، در هر دو وجه ارائه^۲ محتوا از سوی مربی و پاسخ^۳ یادگیرنده (آیزنر، ۱۹۹۴)، در صورتی که زبانی/کلامی باشد باید شرایط زبانی مناسبی در فرایند آموزش باشد تا ارتباط معنی‌دار و فرایند ارتباطی آموزشی نتیجه‌بخش گردد از جمله این شرایط آشنایی تربیت شونده‌گان با معانی واژه‌های مورد استفاده در آموزش است. (دادرس، ۱۳۸۶)

یافته‌های حاصل از «طرح واژگان پایه...» مجموعه‌هایی واژگانی است که با توجه به هدف طرح، برای استفاده در آموزش، به ویژه در تألیف کتاب‌های درسی در پهنه ایران، شناسایی و ارائه شده‌اند (دادرس و فاطمی، ۱۳۸۴ و نعمت‌زاده و همکاران، ۱۳۸۴). این گنجینه واژگانی داده‌های خامی‌اند که باید مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرند و بنا بر نوع کاربرد به صورتی مناسب، تنظیم شوند. یکی از مهم‌ترین اقدامات برای کاربردی کردن داده‌هایی نظیر واژگان پایه، استفاده از طبقه‌بندی است و بر اساس نوع استفاده و نیاز می‌توان واژه‌ها را طبقه‌بندی کرد.

۱. Curriculum

۲. mode of Presentation

۳. mode of Response

محتوای برنامه درسی از جمله کتاب‌های درسی در اغلب شرایط، محتاج موضوع است و به صورت موضوعی ارائه می‌شود، بنابراین می‌توان واژه‌ها را بر حسب موضوع طبقه‌بندی نمود و با توجه به موضوعی بودن محتوا در برنامه درسی با استفاده از واژه‌های مربوط به موضوع‌های مختلف به سهولت مطالب خود را درباره موضوع‌های درسی سامان داد و ارائه نمود، از این رو طبقه‌بندی موضوعی واژه‌های مورد استفاده در کتاب‌های درسی گامی مفید برای به سامان کردن کاربرد زبان در فرایند آموزش خواهد بود.

پیشینه

مجموعه‌های واژگانی را می‌توان به صورت‌های گوناگونی از جمله بسامدی، الفبایی و معنایی طبقه‌بندی کرد. طبقه‌بندی واژه‌ها بر حسب میزان کاربرد، یا بسامد^۱ کاربرد، مبنای طبقه‌بندی بسامدی است و ممکن است کاربرد کتبی یا شفاهی واژه مورد نظر قرار گیرد. اعتبار طبقه‌بندی بسامدی به چگونگی ثبت مشاهدات و میزان اعتبار داده‌های گردآوری شده، وابسته است.

در اغلب فرهنگنامه‌ها صورت یا معنای واژه مبنای «ساختار کلی»^۲ در تنظیم واژه‌ها بوده است (هالن^۳، ۲۰۱۰). طبقه‌بندی الفبایی واژه‌ها عمومی‌ترین، ساده‌ترین و کلی‌ترین طبقه‌بندی واژگانی است که در آن صورت واژه مبنای طبقه‌بندی است. در بسیاری از فرهنگنامه‌های فارسی (بدره‌ای، ۱۳۵۲ و ایمن، ۱۳۵۷ و شکری، ۱۳۷۴ و معین، ۱۳۷۸ و سخن، ۱۳۸۱) نیز از همین روش استفاده می‌شود. در این گونه طبقه‌بندی، کاربران با آگاهی از ساختمان الفبایی واژه به راحتی می‌توانند واژه‌ای را در میان یک مجموعه بیابند و اطلاعات یا «ساختار جزئی»^۴ مربوط به آن را به دست آورند.

«ساختار کلی» دیگری که مبنای طبقه‌بندی واژه در فرهنگنامه‌ها قرار می‌گیرد، شباهت معنایی است و فرهنگنامه‌های ترادفی که مورد استفاده شاعران و نویسندگان بوده‌اند و دست‌کم از ۲۰۰ سال پیش از تزاروس «راجت»^۵ مورد توجه بوده‌اند، بر چنین بنیادی بنا شده‌اند (هالن، ۲۰۱۰). از سوی دیگر همواره فیلسوفان، جهان و دانش مربوط به آن را طبقه‌بندی کرده‌اند. این کار از

۱. Frequency

۲. Macrostructure

۳. Werner Hüllen

۴. Microstructure

۵. Peter Mark Roget

طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه

افلاطون و ارسطو آغاز شده است و در دوره روشنگری و انسانگرایی در اروپا به اوج خود رسید. نیاز به بازنمایی دانش مربوط به هستی را می‌توان مبنای طبقه‌بندی‌های موضوعی دانست (همان، ۲۰۱۰). این نوع طبقه‌بندی فعالیت فلسفی به شمار می‌رود و آن را طبقه‌بندی هستی‌شناختی (به معنای فلسفی آن) می‌نامند. از نظر هالن (۲۰۱۰) برای نخستین بار در تزاروس «راجت»^۱ این دو گونه از طبقه‌بندی آمیخته شده و حاصل، فرهنگنامه موضوعی مترادفی شده است. در این فرهنگنامه تزاروس، منشأ موضوع و طبقه‌بندی موضوعی، جهان و پدیده‌های آن است. مطابق تعریف، «تزاروس» مرجعی است که در آن واژه‌ها بر حسب شباهت معنایی تنظیم می‌شوند و در بردارنده مترادف واژه‌ها (و گاهی نیز متضاد آنها) است؛ برخلاف دیکشنری که تعریف و تلفظ واژه‌ها مورد تأکید است (جکسون، ۲۰۰۲). در طبقه‌بندی موضوعی، واژه‌ها بر حسب موضوع طبقه‌بندی می‌شوند. ممکن است همچون تزاروس «راجت» در زبان انگلیسی، موضوع با توجه به طبقه‌بندی‌های هستی‌شناختی و بر اساس بنیادهای فلسفی تعیین شود، و واژه با توجه به واقعیت‌های برون زبانی و از طریق معنای مصداقی خود با موضوع پیوند یابد؛ در این صورت این طبقه‌بندی موضوعی - هستی‌شناختی نامیده می‌شود و هنگامی که موضوع با توجه به چارچوب نظام زبان انتخاب شود و معنای مفهومی واژه مبنای تخصیص واژه به موضوع باشد؛ طبقه‌بندی موضوعی - معنایی خوانده شده است.

تفاوت در طبقه‌بندی‌های الفبایی و معنایی را می‌توان در دو جنبه غیر قابل جدایی فرم و محتوای واژه یا صورت و معنی آن دانست. در طبقه‌بندی الفبایی، تنها صورت واژه مبنای طبقه‌بندی است، و جز درباره تقدم و تأخر ترتیب الفبا معمولاً اختلافی در طبقه‌بندی‌های الفبایی به‌ویژه در زبان فارسی وجود ندارد. در طبقه‌بندی‌های موضوعی، قرار دادن واژه‌ها در طبقه‌های موضوعی، مستلزم توافق بر سر معانی (مفهومی یا مصداقی) واژه‌ها و تعیین طبقات موضوعی و اختصاص واژه‌ها به آنها است. از این رو ممکن است این نوع طبقه‌بندی‌ها، نسبت به طبقه‌بندی‌های الفبایی، با یکدیگر تفاوت‌های بیشتری داشته باشند. درعین حال طبقه‌بندی موضوعی بیش از سایر طبقه‌بندی‌ها می‌تواند در آموزش، به‌ویژه در تألیف کتاب‌های درسی مورد استفاده باشد، زیرا آموزش نیز همان طور که گفته شد همواره دارای موضوع است.

۱. Thesaurus of English Words and Phrases

«طبقه‌بندی چندگانه موضوعی» را می‌توان نوعی هستی‌شناسی^۱ اولیه^۲ واژگان پایه محسوب کرد. در علوم کامپیوتر «هستی‌شناسی» اصطلاحی است که به موضوع بازنمایی کردن دانش از طریق قرار دادن مجموعه‌ای از مفاهیم در یک قلمرو موضوعی^۳ و بیان روابط میان این مفاهیم‌ها اشاره دارد (هانگ^۳ و همکاران، ۲۰۱۰). ایجاد هستی‌شناسی در این معنی، گام اولیه ایجاد شبکه معنایی در میان واژگان یک زبان است، پژوهش در این زمینه، نخستین بار به وسیله دانشمندان علوم شناختی دانشگاه پرینستون به سرپرستی میلر^۴ آغاز شد (میلر، ۱۹۹۸). در نتیجه این پژوهش‌ها، امروزه روایت‌های متعددی از شبکه واژگانی در زبان انگلیسی^۵ و برخی زبان‌های دیگر به صورت الکترونیک ارائه شده است و به صورت رایگان در دسترس است. در زبان فارسی نیز پژوهش‌هایی در این زمینه در حال اجراست.

واژه‌های مورد استفاده در «طبقه‌بندی چندگانه موضوعی» حاصل پژوهش در میان یافته‌های واژگانی «طرح شناسایی واژگان پایه فارسی دانش‌آموزان ایرانی در دوره ابتدایی» است. یافته‌های این طرح از طریق سه ابزار گردآوری داده یعنی آزمون تولیدی، ادراکی و معلمان و پاسخ‌های کودکان دبستانی و معلمان آنها به دست آمده‌اند. از این ابزارها و منابع، سه مجموعه واژگانی به دست آمده است: واژه‌هایی که به وسیله کودکان دبستانی به صورت‌های گفتاری (در پایه اول) و نوشتاری (برای پایه‌های دوم تا پنجم) تولید شده‌اند، واژه‌هایی که کودکان دبستانی آنها را درک کرده‌اند و واژه‌هایی که اکثریت (۹۰٪) معلمان دوره ابتدایی تشخیص داده‌اند که دانش‌آموزانشان این واژه‌ها را درک می‌کنند. دسته اول واژگان تولیدی، دسته دوم واژگان ادراکی و دسته سوم واژگان معلمان نامیده شده است. مجموعه واژه‌های استخراج شده در طرح واژگان پایه، در سه نوع طبقه‌بندی الفبایی، بسامدی و معنایی ارائه شده‌اند (نعمت‌زاده و همکاران، ۱۳۸۴ و دادرس و منصوری‌زاده ۱۳۸۴). در مرحله اول و اصلی طرح واژگان پایه، در هر مجموعه واژگانی، واژه‌ها بر اساس بسامد مرتب و پر بسامدترین واژه‌ها نیز مشخص شده‌اند، یعنی واژه‌هایی که تعداد بیشتری از دانش‌آموزان آنها را تولید یا درک کرده بودند، یا تعداد بیشتری از معلمان معتقد بودند

۱. Ontology

۲. Domain

۳. Chu-Ren Huang-

۴. Miller, George A.

۵. Wordnet

طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه

که دانش‌آموزان آنها را قطعاً می‌دانند (دادرس و منصوری‌زاده. ۱۳۸۴). سپس در طرح کاربست یافته‌ها این سه مجموعه در هم ادغام شده و پربسامدترین واژه‌های کودکان دبستانی ایران یا همان «واژگان پایه» انتخاب گردیدند. این مجموعه نهایی، با هدف کاربرد مطلوب‌تر در آموزش و پرورش، در «طبقه‌بندی چندگانه موضوعی» ارائه شده است. برای انجام این طبقه‌بندی از الگوهای خارجی و داخلی استفاده نشده است و نخستین بار در زبان فارسی برای طبقه‌بندی واژگان پایه به کار رفته است و برای کاربرد آموزشی نیز مناسب است. قرار گرفتن واژه‌ها در طبقه‌های موضوعی چندگانه و توجه به معنای استعاری در اختصاص واژه‌ها به موضوع‌ها، از ویژگی‌های ابداعی این طبقه‌بندی است؛ و ممکن است چالش برانگیز باشد.

موضوع و چگونگی تعیین آن

تعیین موضوع‌های این طبقه‌بندی تحت تأثیر ویژگی‌های واژه‌های موجود انجام شده است. همچنین از آنجایی که گنجینه واژگان پایه کوچک است و شامل همه واژه‌های زبان فارسی نمی‌شود، ناگزیر تعداد و گستره موضوع‌ها نیز محدود است. پس از تعیین موضوع و اختصاص واژه‌ها به موضوع‌ها، در موارد ضروری، بازنگری در موضوع‌ها صورت گرفت و کوشش شد که موضوع‌های فراگیرتری به دست آید. موضوع در اینجا بیانگر بخشی از جهان است که بر اساس ماهیتش می‌توان آن را از بخش‌های دیگر جدا کرد. با توجه به اینکه منبع اصلی و مخاطب اصلی این طبقه‌بندی کودکان بوده‌اند، رویکرد کلی در تعیین موضوع‌ها، جهان خارج و به ویژه جهانی است که کودکان در آن زندگی می‌کنند؛ اگرچه ممکن است گاهی این موضوع‌ها ماهیت انتزاعی داشته باشند. زیرا کودکان در زندگی خود با مصادیقی مانند مفاهیم و کمیت‌ها نیز سر و کار دارند و از همین روی است که واژه‌های این موضوع‌ها را به کار برده یا درک کرده‌اند. در عین حال که عناوین تعیین شده برای موضوع‌ها از زبان بزرگسالان گرفته شده است، سادگی و قابل فهم بودن نیز معیار مهمی در انتخاب عنوان برای موضوع‌ها بوده است. موضوع، مفهوم یا دربردارنده مفهومی است که واژه‌ها به شکلی با آن مفهوم پیوند دارند و این پیوند، کم یا بیش برای کاربران زبان قابل فهم است، اگرچه به دلایلی از جمله تازگی این نوع طبقه‌بندی، ممکن است این مفهوم (مشترک در میان واژه‌های موضوع) به‌ویژه در آغاز برای برخی واژه‌ها به دشواری درک یا پذیرفته شود. برخی از موضوع‌ها چند حیطه در کنار هم قرار گرفته‌اند؛ مثلاً «ورزش/بازی/تفریح»، عنوانی واحد محسوب شده است. گاهی نیز موضوعی مثل «خوراک» به

دلیل گستردگی و شمول موضوع و تعدّد واژه‌هایی که در آن حیطه قرار می‌گیرند، و برخی حیطه‌ها مثل «رنگ» به دلیل خاص بودن، به تنهایی عنوان یک موضوع را تشکیل می‌دهند. در طبقه‌هایی که چند حیطه در کنار هم قرار گرفته‌اند، مفهوم مشترک، پیوند دهنده حیطه‌های مختلفی است که در یک عنوان مشاهده می‌شود؛ مثلاً در موضوع «سفر/حمل و نقل»، مفهوم «جابجایی» وجود دارد که در سفر و در حمل و نقل، هر دو مُسْتَر است. اضافه شدن «حمل و نقل» به «سفر» موجب شده است تا این موضوع گستره وسیع‌تری را از جابجایی انسان تا کالا در برگیرد. همچنین در موضوع «پوشاک/آرایش» نیز مفهوم «پوشش» برای پوشاندن و نیز آراستن در هر دو بخش عنوان موضوع مشترک است و پیوند دهنده واژه‌هایی است که در این موضوع جای گرفته‌اند. اگر عنوان این موضوع تنها «پوشاک» می‌بود آنگاه قرار گرفتن برخی واژه‌ها مثل «انگشتر»، در آن دشوار می‌شد. در موضوع «ورزش/بازی/تفریح» نیز «فرحبخشی و خوشایند بودن» مفهوم مشترکی است که موجب کنار هم قرار گرفتن این سه در یک عنوان شده است. بیست‌و‌چهار موضوع این طبقه‌بندی عبارت‌اند از: ۱-بدن، ۲-پوشاک/آرایش، ۳-تربیت/تحصیل، ۴-جانوران، ۵-خانواده، ۶-خانه/محیط زندگی، ۷-خوراک، ۸-دین/اخلاق، ۹-رابطه اجتماعی/ارتباط، ۱۰-رخداد، ۱۱-رفتار، ۱۲-رنگ، ۱۳-سفر/حمل‌ونقل، ۱۴-سلامتی/بهداشت، ۱۵-طبیعت، ۱۶-کار/مهارت، ۱۷-کمیت، ۱۸-کیفیت، ۱۹-گیاهان، ۲۰-مفاهیم، ۲۱-مواد/عناصر، ۲۲-ورزش/بازی/تفریح، ۲۳-وسيله/فناوری و ۲۴-هنر/ادبیات.

مبانی طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه

«طبقه‌بندی چندگانه موضوعی» به تعبیر زبانی و زبان‌شناختی، معنایی محسوب می‌شود و با توجه به ارتباط آن با زندگی و جهان واقعی، می‌توان آن را موضوعی نامید. اصطلاح چندگانه نیز از آن روی در این عنوان دیده می‌شود که تعدّد معانی هر واژه را بنمایاند و نیز نشان دهد که هر واژه ممکن است با چند موضوع مربوط باشد و هم‌زمان در طبقات متعددی جای بگیرد.

با استناد به کم رنگ شدن تمایز معنای فرهنگنامه‌ای^۱ و معنای دانشنامه‌ای^۲ (دایره‌المعارفی) در رویکرد شناختی (سعید، ۱۹۹۷ و دبیرمقدم، ۱۳۸۳)، می‌توان گفت از منظر زبان‌شناسی، این طبقه‌بندی با رویکرد شناختی هماهنگی بیشتری دارد. اگرچه باید اذعان کرد که به طور کلی

۱. Dictionary meaning

۲. Encyclopedia meaning

طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه

کوشش نشده است که این طبقه‌بندی بر نظریه معناشناختی خاصی انطباق داشته باشد و هدف، ارائه نوعی طبقه‌بندی متناسب با کاربرد آموزشی بوده است. در رویکرد شناختی، منظور از معنی، تنها معنای تحت‌اللفظی، زبان‌شناختی یا فرهنگنامه‌ای نیست، بلکه انواع معانی تحت‌اللفظی، مجازی، استعاری و معنای متکی بر بافت یا معنای دایره‌المعارفی مورد نظر است (دبیر مقدم ۱۳۸۳ص ۶۶، به نقل از لانگاکر^۱). نکته دیگری که از دو منظر زبان‌شناختی و آموزشی قابل توجه است، آمیختگی واژه‌های اسم، فعل و صفت در موضوع‌های مختلف است، که این نیز در رویکرد شناختی مورد توجه است. از نظر آموزشی این ویژگی موجب می‌شود که کاربران این طبقه‌بندی در هر موضوع به مقوله‌های دستوری مختلف دسترسی داشته باشند.

بر اساس دیدگاه شناختی، تخصیص واژه به موضوع بر اساس معنای استعاره‌ای واژه‌ها امکان‌پذیر است. مثلاً قرار گرفتن واژه «پنجره» در موضوع «رابطه اجتماعی/ارتباط» در این طبقه‌بندی، با توجه به معنای استعاری آن قابل توجیه است. کاربرد زبان با معنایی غیر از معنای اولیه یا رسمی آن، به طور سنتی، مجاز^۲ نامیده شده است و با اصطلاحاتی مانند استعاره^۳، کنایه^۴ و برخی اصطلاحات دیگر به عنوان مباحث فن بلاغت^۵، معرفی شده‌اند. اما، امروزه زبان‌شناسان شناختی معتقدند مرز قاطعی میان دو کاربرد مجازی و کاربرد عادی زبان نیست و استعاره، کنایه و نظایر آن بخشی از ساز و کار عمومی کاربران زبان، برای درک و استنتاج معانی‌اند (سعید، ۱۹۹۷ص ۱۶ و ۳۰۳). در این میان، استعاره بیش از سایر عناصر و ویژگی‌های زبان، مورد توجه فیلسوفان و زبان‌شناسان قرار داشته است، و از نظر برخی از زبان‌شناسان شناختی، زبان به‌طور کلی ماهیت استعاره‌ای دارد. در این دیدگاه، تفاوتی میان زبان دقیق و مجازی وجود ندارد و استعاره راهی برای تجربه جهان، آمیخته با زبان و تفکر و دلیلی بر نقش تخیل در مفهوم‌سازی و استدلال است. در عین حال که در موضوع «خانه/محیط زندگی» نیز دیده می‌شود. از نظر لیکاف و جانسون (۱۹۸۰، ص ۶)، استعاره در واقع ماهیت مفهومی دارد و

۱. R. Langacker

۲. Figurative

۳. Metaphor

۴. Irony

۵. Rhetoric

آنها آن را استعاره مفهومی^۱ می نامند و معتقدند از طریق استعاره ها، ما یک حوزه تجربه را بر اساس حوزه دیگری می فهمیم.

با توجه به معناهای «معنی» و رویکردها و نظریه های مختلف در معنی شناسی، مبانی تخصیص واژه ها به موضوع ها در این طبقه بندی از وجوه مختلف قابل توضیح است. فرگه^۲، معنی را دارای دو بعد متمایز می داند: بعدی از آن در ارتباط با جهان خارج و بعدی دیگر، مفهومی است؛ و این تمایز به ترتیب با دو اصطلاح معنای مصداقی^۳ و معنای مفهومی^۴ معرفی شده است (هریس و تیلور، ۱۹۸۹، ص ۱۹۶ و لاینز، ۱۹۸۷، ص ۱۹۹). «مصداق» در معنی شناسی زبان شناختی و معنی شناسی فلسفی، به موجودیتی در جهان خارج گفته می شود که بر حسب دلالت برون زبانی به آن ارجاع داده می شود. برای مثال، واژه «صندلی» چیزی است که در جهان خارج وجود دارد و «چاق» صفتی است که به موجودی نسبت داده می شود (صفوی ۱۳۸۴، ص ۹۲). در مقابل، معنی مفهومی، معنایی است که هر واژه در چارچوب نظام درونی زبان از آن برخوردار می گردد (سعید ۱۹۹۷، ص ۱۲). به طور کلی، مجموعه نظریه های معنایی متعلق به یکی از دو رویکرد ارجاعی^۵ یا بازنمایی^۶ اند (سعید، ۱۹۹۷). در رویکرد ارجاعی معانی واژه ها و جمله ها از طریق ربط یافتن آنها با موقعیت ها ایجاد می شود؛ مطابق با این رویکرد، نام ها، از آن روی دارای معنی اند که بر موجوداتی در جهان خارج دلالت می کنند که وجود دارند؛ و جمله ها از آن جهت معنی دار محسوب می شوند که بر موقعیت ها و وقایع دلالت می کنند؛ براساس رویکرد بازنمایی واقعیت یعنی انواع چیزها و موقعیت های جهان، از طریق زبان بازنمایی می شود. در نظریه های بازنمایی تأکید بر این است که گزارش ما از واقعیت تحت تأثیر ساخت های مفهومی قرار می گیرند که در زبان به طور قراردادی تعبیه شده اند (همان، صص ۲۴-۲۵).

به منظور پرهیز از مناقشه درباره اعتبار این نظریه ها و رویکردها می توانیم با اصطلاحات دیدگاه های مختلف به بیان معیارهای این طبقه بندی بپردازیم. در بیان ارجاعی، می توان گفت که این واژه ها، مصداق های واژه در جهان خارج را نمایندگی می کنند و موضوع ها نیز بر اساس

۱. Conceptual Metaphor

۲. Gottlob Frege

۳. Reference

۴. Sense

۵. Referential

۶. Representational

طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه

ویژگی مصداق‌های یاد شده، انتخاب و تعیین شده‌اند. در حالی که از منظر رویکرد بازنمایی، می‌توان گفت که واژه‌ها بر اساس ساخت مفهومی خود و در چارچوب روابط درون‌زبانی با موضوع دارای پیوند هستند.

در توضیح معیار رابطه واژه و موضوع، به تعبیر دیگر می‌توان گفت که هر موضوع بافتی^۱ است که واژه‌ها در آن به کار می‌روند، یا مصداق واژه‌ها در بافت (فیزیکی) موضوع قابل مشاهده‌اند. با این تعبیر، می‌توان گفت واژه‌ها به صورت بافتی طبقه‌بندی شده‌اند، یعنی واژه در بافتی به کار می‌رود که با عنوان هر طبقه تعریف شده است. بر اساس نظریه کاربردی معنی^۲، معنای عبارت همان کاربرد آن در زبان است (لاینز، ۱۹۹۶، ص ۴۰). در چارچوب این دیدگاه که متأثر از ویتگنشتاین (۱۳۸۰) شکل گرفته است، معنی هریک از این واژه‌ها کاربردی است که در بافت‌های مختلف خواهد داشت. مطابق با فلسفه دوم ویتگنشتاین، معنای هر گفته، مجموعه کاربردهای ممکن آن است و همین امر آن را با فعالیت‌های بشری و در نتیجه با گونه‌های مختلف زندگی مرتبط می‌کند (مگی، ۱۳۷۴ ص ۱۷۰). بنابراین می‌توان گفت که در هر بافت، واژه دارای معنای تازه‌ای است و تعیین موضوع‌های مربوط به هر بافت تعیین‌کننده کاربردهای مختلف واژه است و در نتیجه معنای تازه‌ای از آن را آشکار می‌سازد. هالن (۲۰۱۰) در این زمینه معتقد است معنای معنی تنها مصداق و مفهوم نیست، بلکه تمامی ظرفیت معنایی است که واژه‌ای به تنهایی، یا از متنی که در آن قرار دارد و نیز از موقعیتی که در آن بیان می‌شود، اخذ می‌کند.

اهمیت «چندگانه» بودن این طبقه‌بندی موجب تقدم آن بر «موضوعی» بودن در عنوان این طبقه‌بندی شده است. بر اساس رویکرد مورد اتکا در «طبقه‌بندی چندگانه موضوعی» امکان تخصیص هر واژه به چند موضوع وجود دارد. بر اساس این رویکرد، هر واحد معنی دار زبان از جمله واژه‌ها دارای بیش از یک معنی است، و اگر معنی را معادل کاربرد بدانیم، می‌توان گفت که هر واژه در بافت‌های مختلفی مورد استفاده قرار می‌گیرد و دارای کاربردهای چندگانه است. مثلاً واژه «آب»، در پنج موضوع «خوراک»، «طبیعت»، «سلامتی/بهداشت»، «ورزش/بازی/تفریح» و «مواد/عناصر» طبقه‌بندی شده است، زیرا آب هم به عنوان خوراکی مورد استفاده قرار می‌گیرد،

۱. Context

۲. Meaning - Is -Use Theory

در طبیعت و در سلامتی و بهداشت نقش مهمی را بر عهده دارد، و در ورزش‌ها و تفریحات نیز جایگاه مهمی دارد؛ همچنین به عنوان ماده و ترکیبی خاص در علوم تجربی مورد توجه است. بر این اساس چنانچه واژه‌ها را تنها زیر یک موضوع طبقه‌بندی کنیم، به این معنی خواهد بود که از نظر ما واژه‌ها دارای یک معنی‌اند، یا تنها یک معنی آن دارای اهمیت است؛ و به این شکل بخش بزرگی از معنای واژه‌ها یا حوزه‌های کاربرد آنها نادیده گرفته می‌شود.

معیار کلی تخصیص واژه‌ها به موضوع، رابطه مصداق واژه با موضوع در جهان خارج بوده است. اگرچه کوشش شده است که این ارتباط آشکار و برای اغلب سخن‌گویان عادی زبان فارسی قابل فهم و مورد قبول و به‌ویژه از سوی کودکان مورد استفاده باشد، ممکن است در برخی موارد رابطه مصادیق واژه با مصادیق موضوع دور و جدید باشد. مثلاً قرار گرفتن واژه «صابون» در موضوع سلامتی/بهداشت پذیرفتنی‌تر به نظر می‌رسد، اما رابطه معنایی واژه «سفید» با این موضوع ممکن است قدری جدید به نظر آید.

همان‌طور که در بخش قبل اشاره شد، هر موضوع دربردارنده مفهوم خاصی است که در میان واژه‌های هر طبقه مشترک است و تخصیص واژه‌ها به موضوع، گرد این مفهوم مشترک بوده است. در موارد متعددی مبنای قرار گرفتن واژه‌ها در موضوع‌ها، و ارتباط آنها با سایر واژه‌ها و مفهوم مشترک هر موضوع، معنای استعاری یا مجازی واژه‌ها بوده است. مثلاً قرار گرفتن واژه «خون» در موضوع «خانواده»، یا واژه «در» در موضوع «رابطه اجتماعی/ارتباط» را می‌توان بر اساس معنای استعاری این واژه‌ها دانست. آیزنر (۱۹۹۴ص ۲۲۲)، معتقد است، استعاره ابزاری مهم برای ابراز کیفیت‌هایی است که از طرق معمول کلامی، هرگز آشکار نمی‌شوند. واژه‌های فوق را می‌توان شاهی بر نظر وی دانست؛ زیرا اگر این واژه‌ها بر اساس معنای فرهنگ‌نامه‌ای مرسوم خود طبقه‌بندی شوند، نمی‌توان به معنای کامل آنها دست یافت؛ مثلاً واژه «خون» در صورتی که به رسم معمول تنها در موضوع‌های مربوط به بدن انسان یا جانوران طبقه‌بندی می‌شد، نمی‌توانست معنایی را که ذیل موضوع خانواده منتقل می‌کند، نمایان سازد.

«واژگان پایه» از زبان کودکان و برای کودکان است؛ بنابراین با توجه به ویژگی‌های شناختی کودکان دبستانی، چه بسا اغلب واژه‌ها ماهیت و معنای غیر انتزاعی دارند؛ و این ویژگی حتی در مورد محدود واژه‌هایی که ماهیت انتزاعی دارند، از جمله واژه‌هایی که در طبقه مفاهیم آمده است مثل واژه «گیاه» یا «نقطه» نیز صادق است و کودکان، آنها را با توجه به مصادیقشان تولید یا

طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه

ادراک کرده‌اند. بنابراین، از آنجایی که این واژه‌ها به وسیلهٔ کودکان تولید/ادراک شده است، طبقه‌بندی واژه‌ها با توجه به ملاحظات روانشناختی و آموزشی و با هدف کاربرد آموزشی برای کودکان انجام گرفته است.

معیارهای تخصیص واژه‌ها به موضوع

معیارهایی را که بر اساس آنها واژه‌ها در موضوع‌ها طبقه‌بندی شده‌اند، شامل موارد زیر است:

- مصداق^۱ یا مفهوم^۲ واژه جزئی یا بخشی از مصداق یا مفهوم موضوع است؛ مثال: «ابر» جزئی از «طبیعت» است. به عبارت دیگر در صورتی که معنای مصداقی را مورد توجه قرار دهیم، مصداق واژه یعنی ابر در جهان خارج جزئی از مصداق موضوع، یعنی آنچه در جهان خارج طبیعت نامیده می‌شود است.
- مفهوم واژه با مفهوم موضوع یکسان یا مشابه است، یا مصداق‌های مشابهی دارند؛ مثال: مفهوم واژه «خانه»، با مفهوم موضوع «خانه/محیط زندگی» یکسان است. به عبارت دیگر، واژه با موضوع هم معنی است؛ مثلاً واژه «لباس» با «پوشاک» هم معنی است.
- مصداق یا مفهوم واژه نوعی از مصداق یا مفهوم موضوع است؛ مثال: «قصه گفتن» نوعی «رابطهٔ اجتماعی/ارتباط» است.
- مصداق یا مفهوم واژه همراه با مصداق یا مفهوم موضوع است؛ مثال: «فارسی» با «تربیت/تحصیل» همراه است، زیرا خواندن و نوشتن به زبان فارسی جزء جدا نشدنی فرایند تربیت/تحصیل در ایران است.
- مصداق یا مفهوم واژه در مصداق یا مفهوم موضوع به کار می‌رود؛ مثال: «زبان» در «رابطهٔ اجتماعی/ارتباط» به کار می‌رود.
- مصداق یا مفهوم واژه دارای نقشی است که آن نقش با مصداق یا مفهوم موضوع مربوط است؛ مثال: مصداق واژه «بابا» نقشی تربیتی دارد که به مصداق یا مفهوم «تربیت/تحصیل» مربوط می‌شود.
- مصداق واژه در مصداق موضوع وجود دارد؛ مثال: «استکان» در «خانه/محیط زندگی» وجود دارد.

۱. Reference

۲. Sence

- مصداق یا مفهوم یک موضوع، توضیحی است برای مصداق یا مفهوم موضوع دیگر؛ به عبارت دیگر، از طریق در کنار هم قرار دادن دو موضوع برای یک واژه تعریف مناسب‌تری به دست می‌آید؛ مثلاً واژه «بستنی» که نوعی خوراک تفریحی به شمار می‌رود، در موضوع «ورزش / بازی / تفریح» قرار گرفته است.
- در موضوع «رنگ» واژه‌هایی وجود دارد که تخصیص آنها به این موضوع یا به دلیل وجود مواد رنگی در مصادیق آن است، مثل «انار»؛ یا از واژه در ساخت واژه‌های مربوط به رنگ‌ها استفاده می‌شود مثل «پرتقال» و «پیاز» که در ساخت رنگ‌واژه‌های «پرتقالی» و «پوست پیازی» قرار گرفته‌اند.
- رابطه شمول معنایی میان واژه و موضوع وجود دارد. مثلاً واژه «چای» زیر شمول «خوراک» است.
- در مواردی معنای استعاره‌ای جایگزین معنای مصداقی یا مفهومی واژه یا موضوع است و می‌توان بنا بر مورد، در همه معیارهای فوق این جایگزینی را انجام داد؛ مثلاً واژه «در» بر این اساس دارای نقشی است که آن را با موضوع «رابطه اجتماعی/ارتباط» پیوند می‌دهد.

ویژگی‌های واژگانی هر موضوع

در این بخش، پس از معرفی ستون‌های جدول و عنوان‌های آنها، جدول‌های واژگانی هر موضوع با توضیحی درباره واژه‌های آن ارائه می‌گردد. در سطر اول جدول‌های (۱) تا (۲۴) عناوین چهار ستون دیده می‌شود. ستون اول «ردیف» است و بر اساس میزان کاربرد یا همان بسامد تنظیم شده است، یعنی واژه اول موضوع بدن در میان واژه‌های این موضوع در پایه اول پرکاربردترین بوده است. آخرین شماره این ستون، نشان دهنده تعداد واژه‌های یک موضوع در یک پایه خاص است. در ستون دوم، واژه‌ها قرار گرفته‌اند که مهم‌ترین بخش جدول است. عنوان ستون سوم «پایه» است، شماره‌های مربوط به این ستون، اولین پایه‌ای که واژه در آن قرار گرفته است را نشان می‌دهد. مثلاً اگر در مقابل واژه‌ای عدد ۱ قرار دارد به این معنی است که آن واژه اولین بار از پایه اول استخراج شده است، و اگر عدد ۵ را در آن ستون مشاهده کنیم، باید بدانیم که این واژه تنها برای دانش آموزان پایه پنجم، «واژگان پایه» محسوب شده است. از آنجایی که اغلب جدول‌ها تنها شامل واژگان پایه اول‌اند، در این ستون در بیشتر جدول‌ها عدد «۱» آمده است. در میان ۲۴ جدول موضوعی که در ادامه معرفی شده‌اند، تنها جدول‌های شماره

طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه

(۸)، (۱۷)، (۱۸) و (۲۰) به دلیل کمی تعداد واژگان، شامل واژگان ۵ پایه است، و در سایر موضوع‌ها برای کاستن از حجم مقاله به واژه‌های پایه اول بسنده شده است. ستون چهارم جدول‌ها نیز به مقوله دستوری واژه شامل اسم، فعل و صفت اختصاص دارد و با عنوان «مقوله» آمده است. اگرچه تعداد واژگان پایه استخراج شده در طرح «کاربست....» در ۵ پایه ۴۹۷ واژه است، با توجه به چندگانه بودن این طبقه‌بندی و اختصاص برخی واژه‌ها به چند موضوع، نزدیک به سه برابر تعداد واژگان اولیه، در این طبقه‌بندی، واژه اختصاص داده شده است.

۱. بدن:

«بدن» موضوعی زیست شناختی و مربوط به بدن و جسم انسان است؛ و شامل واژه‌هایی می‌شود که با توجه به معیارهای تخصیص واژه‌ها به موضوع‌ها، یا بخشی از بدن به شمار می‌روند، مثل «پا»؛ یا به نحوی نشان دهنده و اشاره کننده به ماهیت جسمانی/بدنی انسان‌اند، مثل «پسر»؛ و یا مانند واژه «خواب» با بدن ارتباط دارند.

جدول شماره (۱) - واژه‌های موضوع بدن در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	دندان	۱	اسم	۶	چشم	۱	اسم	۱۱	پسر	۱	اسم
۲	دست	۱	اسم	۷	زبان	۱	اسم	۱۲	دختر	۱	اسم
۳	گوش	۱	اسم	۸	گوشت	۱	اسم	۱۳	عینک	۱	اسم
۴	پا	۱	اسم	۹	خواب	۱	اسم	۱۴	مسواک	۱	اسم
۵	مو	۱	اسم	۱۰	صابون	۱	اسم				

همچنین برخی واژه‌ها مثل «عینک» که در این موضوع قرار گرفته‌اند، وسائلی‌اند که به بدن مربوط می‌شوند و برای کمک به بدن ساخته شده‌اند. بر اساس طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه، در پایه اول ۱۴ واژه، در پایه دوم ۲۶ واژه، در پایه سوم ۲۹ واژه، در پایه چهارم ۴۷ واژه و در پایه پنجم ۵۹ واژه در این موضوع جای گرفته‌اند (نعمت زاده و همکاران، ۱۳۸۷). در این موضوع برخی افعال نظیر «بوسیدن» و «کتک زدن» هم که ماهیت بدنی دارند، قرار می‌گیرد که البته از آنجا که مربوط به پایه اول نیستند در جدول (۱) نیامده‌اند.

۲. پوشاک/آرایش:

موضوع «پوشاک/آرایش» دربردارنده همه واژگان مربوط به پوشاک و لوازمی است که به عنوان پوشاک، آرایش یا زینت به کار می‌روند. ازجمله واژه‌های بخش زینت آلات می‌توان به

«ساعت مچی» اشاره نمود. همچنین واژه‌هایی مانند «ریش»، «صورت» و «ناخن» نیز به عنوان واژه‌هایی که آرایش می‌شوند و نقشی در این زمینه ایفا می‌کنند، در این مجموعه دیده می‌شوند.

جدول شماره (۲) - واژه‌های موضوع پوشاک/آرایش در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	کفش	۱	اسم	۵	بندکفش	۱	اسم	۹	کیف	۱	اسم
۲	کلاه	۱	اسم	۶	ساعت	۱	اسم	۱۰	مو	۱	اسم
۳	انگشتر	۱	اسم	۷	قیچی	۱	اسم	۱۱	چشم	۱	اسم
۴	جوراب	۱	اسم	۸	چرخ خیاطی	۱	اسم				

این موضوع در پایه اول در جدول (۲) آمده است. در واژه‌های پایه پنجم در موضوع پوشاک/آرایش، صفت «تنگ» و فعل‌های پوشیدن، خیاطی کردن و شانه کردن و اسم‌هایی از موضوع بدن، مانند ناخن و لب که نقش آرایشی نیز دارند، دیده می‌شوند.

۳. تربیت/تحصیل:

این موضوع دربردارنده واژگان مربوط به اشیاء، اشخاص، مکان‌ها و موضوع‌هایی است که با

جدول موضوعی شماره (۳) - واژه‌های موضوع تربیت/تحصیل در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	مدرسه	۱	اسم	۱۰	دفتر	۱	اسم	۱۹	زبان	۱	اسم
۲	کلاس	۱	اسم	۱۱	پاک کن	۱	اسم	۲۰	مادر	۱	اسم
۳	مشق	۱	اسم	۱۲	خودکار	۱	اسم	۲۱	بچه	۱	اسم
۴	قرآن	۱	اسم	۱۳	مداد رنگی	۱	اسم	۲۲	پدر	۱	اسم
۵	معلم	۱	اسم	۱۴	مداد تراش	۱	اسم	۲۳	بابا	۱	اسم
۶	کاغذ	۱	اسم	۱۵	تخته	۱	اسم	۲۴	دکتر	۱	اسم
۷	کتاب	۱	اسم	۱۶	تخته سیاه	۱	اسم	۲۵	نامه	۱	اسم
۸	کیف	۱	اسم	۱۷	مداد پاک	۱	اسم	۲۶	نقاشی	۱	اسم
۹	مداد	۱	اسم	۱۸	صندلی	۱	اسم	۲۷	نقاشی	۱	فعل

تحصیل و در سطحی کلی‌تر با تربیت در ارتباط‌اند؛ واژه‌هایی مانند «نقشه»، «مداد»، «مدرسه»، «مشق» و «معلم» نمونه‌هایی از مجموعه واژگانی موضوع «تربیت/تحصیل» به شمار می‌روند. فعل‌هایی نظیر «فکر کردن» و «قصه گفتن» نیز در این موضوع قرار گرفته‌اند. واژه‌هایی چون «مادر» و «پدر» نیز به دلیل نقش تربیتی پدر و مادر در این مجموعه قابل مشاهده و توجه‌اند.

طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه

جدول (۳) نشان دهنده واژه‌های این موضوع در پایه اول است. در این پایه ۲۷ واژه و در پایه پنجم ۶۸ واژه در این موضوع جای گرفته‌اند.

۴. جانوران:

با توجه به معیارها، واژه‌هایی که در این موضوع آمده‌اند، در اولویت اول شامل جانوران است، مانند، «سگ»، «مورچه» و «اسب». همچنین فعل «پرواز کردن» که در موضوع «رفتار» نیز جای دارد، به عنوان رفتاری از جانوران در این موضوع جای گرفته است. واژه‌های «شاخ» و «نوک» نیز به عنوان اعضای بدن جانوران، ذیل موضوع «جانوران» طبقه‌بندی شده‌اند. ۱۵ واژه مربوط به این موضوع در پایه اول، در جدول (۴) آمده است. در پایه پنجم تعداد واژه‌های این موضوع به ۴۶ واژه افزایش می‌یابد.

جدول موضوعی شماره (۴) - واژه‌های موضوع جانوران در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	مرغ	۱	اسم	۶	خروس	۱	اسم
۲	خر	۱	اسم	۷	گربه	۱	اسم
۳	اسب	۱	اسم	۸	موش	۱	اسم
۴	گاو	۱	اسم	۹	ماهی	۱	اسم
۵	جوجه	۱	اسم	۱۰	کلاغ	۱	اسم
				۱۱	سگ	۱	اسم
				۱۲	مار	۱	اسم
				۱۳	پنیر	۱	اسم
				۱۴	تخم مرغ	۱	اسم
				۱۵	گوشت	۱	اسم

۵. خانواده:

این طبقه شامل واژه‌های مربوط به اعضای خانواده مانند «بابا»، «بچه» و «برادر»؛ می‌شود. همچنین واژه‌های مربوط به خوراک نظیر «شام» و «سفره» که با بافت خانواده ارتباط دارند، نیز در

جدول موضوعی شماره (۵) - واژه‌های موضوع خانواده در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	پسر	۱	اسم	۵	پدر	۱	اسم
۲	دختر	۱	اسم	۶	عروس	۱	اسم
۳	مادر	۱	اسم	۷	بابا	۱	اسم
۴	بچه	۱	اسم	۸	خانه	۱	اسم
				۹	اتاق	۱	اسم
				۱۰	سفره	۱	اسم
				۱۱	نان	۱	اسم
				۱۲	عکس	۱	اسم

این طبقه ذکر شده‌اند. معمولاً خانواده گرد یک سفره قرار می‌گیرند و چنان‌که در گفته‌ها و مثلهایی بیان شده است، نشستن در کنار یک سفره موجب پدید آمدن و استوارتر شدن پیوندها

می‌گردد. علاوه بر این واژه‌های مربوط به محل حضور خانواده همچون «اتاق»، و «خانه» در این مجموعه قرار گرفته‌اند. موضوع خانواده در پایه پنجم ۳۰ واژه دارد. با مقایسه واژه‌های پایه اول و پنجم می‌توان دید که واژه عروس، پسر و دختر در پایه اول قرار دارد و در پایه پنجم واژه عروس شدن، مرد و زن هم اضافه می‌شوند. از واژه‌های جالب پایه پنجم در این طبقه، واژه «خون» است که با توجه به جایگاه پیوند خونی در میان اعضای خانواده در این طبقه آمده است. «شناسنامه» نیز در پایه چهارم به این مجموعه افزوده می‌شود.

۶. خانه / محیط زندگی:

جدول موضوعی شماره (۶) - واژه‌های موضوع خانه / محیط زندگی در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	خانه	۱	اسم	۳۳	خر	۱	اسم
۲	اتاق	۱	اسم	۳۴	غذا	۱	اسم
۳	حیات	۱	اسم	۳۵	جارو کردن	۱	فعل
۴	خیابان	۱	اسم	۳۶	جارو	۱	اسم
۵	مدرسه	۱	اسم	۳۷	شیر آب	۱	اسم
۶	کلاس	۱	اسم	۳۸	کلاغ	۱	اسم
۷	خروس	۱	اسم	۳۹	درخت	۱	اسم
۸	گربه	۱	اسم	۴۰	آتش	۱	اسم
۹	سگ	۱	اسم	۴۱	تلویزیون	۱	اسم
۱۰	کوه	۱	اسم	۴۲	طناب	۱	اسم
۱۱	شیشه	۱	اسم	۴۳	رادیو	۱	اسم
۱۲	در	۱	اسم	۴۴	موش	۱	اسم
۱۳	پنجره	۱	اسم	۴۵	سنگ	۱	اسم
۱۴	میز	۱	اسم	۴۶	خاک	۱	اسم
۱۵	چراغ	۱	اسم				
۱۶	صندلی	۱	اسم				

در این موضوع واژه‌هایی همچون «خانه»، «خیابان»، «شهر»، «روستا» که بیانگر محیط زندگی انسان هستند، و واژه‌هایی مانند «لانه» و «باغچه» که محل زندگی جانوران و گیاهان به شمار می‌روند، قرار گرفته‌اند که همه ماهیت مکانی دارند. از سوی دیگر تعداد زیادی از واژه‌های مربوط به موضوع وسیله/فناوری از جمله «کمد» و «یخچال» که لوازم خانه‌اند؛ و نیز مواد و

طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه

عناصری چون «گج»، «سنگ» و «سیمان» که برای ساختن خانه و محیط زندگی به کار می‌روند، در شمار واژه‌های این طبقه آمده‌اند. برخی جانوران که در محیط زندگی انسان دیده می‌شوند و بخشی از آن هستند، مثل «گره»، «سگ» و «گوسفند» در این موضوع نیز جای گرفته‌اند. از واژه‌های جالب این طبقه واژه «ایران» است، که محیط زندگی همه ایرانیان است. همچنین فعل‌های «جارو کردن، کار کردن، تمیز کردن و کمک کردن» که محیط خانه بدون آنها برای زندگی مناسب نیست و برقرار نمی‌ماند، هم در این طبقه دیده می‌شوند. این موضوع در پایه اول ۴۶ واژه و در پایه پنجم ۱۱۸ واژه دارد.

۷. خوراک

این موضوع از یک سو واژه‌های مربوط به خوردنی‌های اساسی همچون «آب»، «نان»، «گندم» و «نمک» و از سوی دیگر، واژه‌هایی مانند «آدامس» و «پفک» را که می‌توان آنها را خوردنی‌های تفریحی نامید، در بر می‌گیرد. واژه‌هایی نظیر «آشپز» و «آشپزخانه» و وسایلی مانند «استکان» که به خوردنی‌ها مربوط‌اند، نیز در این مجموعه قرار گرفته‌اند.

جدول موضوعی شماره (۷) - واژه‌های موضوع خوراک در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	آب	۱	اسم	۱۵	پیاز	۱	اسم	۲۹	قاشق	۱	اسم
۲	سفره	۱	اسم	۱۶	خرما	۱	اسم	۳۰	بشقاب	۱	اسم
۳	سیب	۱	اسم	۱۷	برنج	۱	اسم	۳۱	استکان	۱	اسم
۴	نان	۱	اسم	۱۸	سیب زمینی	۱	اسم	۳۲	چاقو	۱	اسم
۵	گوشت	۱	اسم	۱۹	نوشابه	۱	اسم	۳۳	یخچال	۱	اسم
۶	شیرینی	۱	اسم	۲۰	تخم مرغ	۱	اسم	۳۴	قوری	۱	اسم
۷	چای	۱	اسم	۲۱	انگور	۱	اسم	۳۵	لیوان	۱	اسم
۸	قند	۱	اسم	۲۲	گردو	۱	اسم	۳۶	نمکدان	۱	اسم
۹	انار	۱	اسم	۲۳	غذا	۱	اسم	۳۷	قندان	۱	اسم
۱۰	پرتقال	۱	اسم	۲۴	سبزی	۱	اسم	۳۸	چراغ	۱	اسم
۱۱	پفک	۱	اسم	۲۵	یخ	۱	اسم	۳۹	دندان	۱	اسم
۱۲	پنیر	۱	اسم	۲۶	مرغ	۱	اسم	۴۰	برگ	۱	اسم
۱۳	شکر	۱	اسم	۲۷	گاو	۱	اسم				
۱۴	بیسکویت	۱	اسم	۲۸	ماهی	۱	اسم				

صفاتی چون «گرسنه» و «تشنه» نیز در موضوع «خوراک» آمده است. از جمله واژه‌های مشترک موضوع خوراک و موضوع دین/اخلاق، «روزه» (مربوط به پایه چهارم) است؛ و از واژه‌های مشترک این موضوع با موضوع بدن، می‌توان به «شکم» اشاره نمود. در این طبقه ۴۰ واژه در پایه اول و ۸۵ واژه در پایه پنجم وجود دارد.

۸. دین / اخلاق:

جدول موضوعی شماره (۸) - واژه‌های موضوع دین/ اخلاق در پنج پایه

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	قرآن	۱	اسم	۶	الله	۴	اسم	۱۱	سلام کردن	۴	فعل
۲	نماز	۱	اسم	۷	اذان	۴	اسم	۱۲	راست	۴	صفت
۳	مسجد	۲	اسم	۸	امام	۴	اسم	۱۳	عاشورا	۵	اسم
۴	خدا	۲	اسم	۹	روزه	۴	اسم	۱۴	خداوند	۵	اسم
۵	خوب	۲	صفت	۱۰	بد	۴	صفت				

در موضوع «دین/اخلاق» واژه‌های مربوط به مفاهیم، مکان‌ها و نمادهای دینی و اخلاقی جای گرفته‌اند. از جمله این واژه‌ها می‌توان به «خداوند»، «اذان»، «عاشورا»، «مسجد» و «بد»، «خوب» و «راست» اشاره کرد. فعل «سلام کردن» نیز در این طبقه قرار دارد. دو واژه «نماز و قرآن» در پایه اول قرار دارد. واژه «خدا» در پایه دوم و واژه «خداوند» در پایه پنجم اضافه می‌شوند. تعداد واژه‌های این موضوع در پایه پنجم، ۱۴ واژه است.

۹. رابطه اجتماعی / ارتباط:

به طور کلی واژه‌هایی که مربوط به انسان و دارای ماهیت اجتماعی‌اند، در این طبقه جای گرفته‌اند؛ واژه‌هایی نظیر «دوست»، «سلام کردن»، «گوش دادن»، «مهمانی»، «نامه» و «همسایه» از این جمله‌اند. همچنین واژه‌هایی مانند «تلفن»، «جاده»، «بوق»، «دیدن» و «نگاه کردن» با توجه به موضوع «ارتباط» آمده‌اند. در عین حال اغلب واژه‌ها همچون «نوشتن» و «حرف زدن»، دارای هر دو ماهیت اجتماعی و ارتباطی‌اند. برخی از واژه‌های این موضوع مثل واژه‌های «خرما»، «گل» و «لبخند» با توجه به نقش اجتماعی مصداق‌هایی که بازنمایاننده آن هستند، در این مجموعه قرار گرفته‌اند. رفتارهای اجتماعی انسان نیز در این طبقه قرار گرفته‌اند و ممکن است برخی از رفتارها مثل «دعوا کردن» (پایه سوم به بعد) جنبه منفی داشته باشند. از واژه‌های جالب این موضوع، «پنجره» است که دریچه‌ای برای برقراری ارتباط محیط زندگی انسان با جهان محسوب

طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه

می‌شود و از اعضای بدن که «گوش» «چشم» و «زبان» دارای نقش ارتباطی‌اند. این موضوع در پایه پنجم ۹۹ و در پایه اول ۲۷ واژه دارد.

جدول موضوعی شماره (۹) - واژه‌های موضوع رابطه اجتماعی/ارتباط در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	پرچم	۱	اسم	۱۰	پدر	۱	اسم	۱۹	نماز	۱	اسم
۲	نامه	۱	اسم	۱۱	عروس	۱	اسم	۲۰	خیابان	۱	اسم
۳	گوش	۱	اسم	۱۲	بابا	۱	اسم	۲۱	دست	۱	اسم
۴	چشم	۱	اسم	۱۳	شیرینی	۱	اسم	۲۲	پول	۱	اسم
۵	زبان	۱	اسم	۱۴	سفره	۱	اسم	۲۳	سیاه	۱	صفت
۶	پسر	۱	اسم	۱۵	کلاس	۱	اسم	۲۴	خرما	۱	اسم
۷	دختر	۱	اسم	۱۶	در	۱	اسم	۲۵	بازی کردن	۱	فعل
۸	مادر	۱	اسم	۱۷	پنجره	۱	اسم	۲۶	بازی	۱	اسم
۹	بچه	۱	اسم	۱۸	پرده	۱	اسم	۲۷	رادیو	۱	اسم

۱۰. رخداد

این طبقه به پدیده‌ها و اموری می‌پردازد که اتفاق می‌افتند؛ همچون بسیاری از پدیده‌های طبیعی

جدول موضوعی شماره (۱۰) - واژه‌های موضوع رخداد در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	آتش	۱	اسم	۴	باد	۱	اسم	۷	ابر	۱	اسم
۲	دود	۱	اسم	۵	شب	۱	اسم	۸	آفتاب	۱	اسم
۳	باران	۱	اسم	۶	خورشید	۱	اسم				

مانند «باران، شب و ابر». برخی از این واژه‌ها چون «خورشید» پیش از این به وجود آمده‌اند اما از آن جهت که از منظر انسان، به ویژه یک کودک، دچار تغییرند، رخداد محسوب شده‌اند. در مواردی واژه‌های این موضوع مانند «دود» و «آتش» مربوط به نتیجه عمل انسان است، و در عین حال ممکن است از کنترل او نیز خارج شود. رفتارهایی چون «گرم کردن و افتادن» (در پایه چهارم) و «حل کردن، برنده شدن» و فکر کردن» (در پایه پنجم)، نیز رخداد به‌شمار آمده‌اند، زیرا با وجود نقش اراده انسانی در آنها، نتیجه، کاملاً بر اساس رفتار انسان تعیین نمی‌شود. در پایه پنجم تعداد واژه‌های این موضوع به ۳۱ می‌رسد.

۱۱. رفتار

در موضوع «رفتار» کلیه رفتارهای انسانی جای دارند؛ یعنی آنچه معمولاً انسان اختیار انجام آن را دارد؛ مثل آمدن، آوردن، ایستادن و بازی کردن. واژه‌های مربوط به برخی از رفتارها مثل فکر کردن در موضوع «رخداد» نیز آمده‌اند. واژه‌های این طبقه علاوه بر فعل‌ها شامل اسم‌هایی نظیر «نماز»، «آواز» و «خنده» و صفاتی چون «بی ادب» و «تنبل» نیز که ماهیت رفتاری دارند، می‌شود. جدول (۱۱) واژه‌های پایه اول در این موضوع را نشان می‌دهد، واژه‌های این موضوع در پایه پنجم ۶۸ عدد است.

جدول موضوعی شماره (۱۱): واژه‌های موضوع رفتار در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	جارو کردن	۱	فعل	۳	بازی	۱	اسم	۵	نماز	۱	اسم
۲	بازی کردن	۱	فعل	۴	خواب	۱	اسم	۶	نقاشی کردن	۱	فعل

۱۲. رنگ

موضوع رنگ به دلیل اهمیت و تمایز خاص آن به ویژه برای کودکان به صورت مستقل آمده

جدول موضوعی شماره (۱۲) - واژه‌های موضوع رنگ در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	سیاه	۱	صفت	۹	شب	۱	اسم	۱۷	چشم	۱	اسم
۲	سبز	۱	صفت	۱۰	خورشید	۱	اسم	۱۸	سبزی	۱	اسم
۳	سفید	۱	صفت	۱۱	انار	۱	اسم	۱۹	گردو	۱	اسم
۴	آبی	۱	صفت	۱۲	پرتقال	۱	اسم	۲۰	آتش	۱	اسم
۵	پرچم	۱	اسم	۱۳	پیاز	۱	اسم	۲۱	دود	۱	اسم
۶	نقاشی	۱	اسم	۱۴	مو	۱	اسم	۲۲	عکس	۱	اسم
۷	نقاشی کردن	۱	فعل	۱۵	کلاغ	۱	اسم				
۸	مداد رنگی	۱	اسم	۱۶	خرما	۱	اسم				

است. در این موضوع علاوه بر رنگ‌ها، واژه‌هایی که مصادیق و معانی آنها با رنگ‌ها ارتباط زیادی دارند؛ یا واژه‌هایی که رنگ در مصادیق آنها نقش زیادی ایفا می‌کند همچون «مداد رنگی»، «خورشید» و «نور» از پایه دوم و «پارچه» از پایه سوم جای گرفته‌اند. برخی از واژه‌های این طبقه واژه‌هایی‌اند که در رنگ‌ها به کار می‌روند، مانند «پسته»، «پرتقال» و «شکلات» که

طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه

رنگ‌های پسته‌ای، پرتقالی و شکلاتی از آنها ساخته شده‌اند. از واژه‌های جالب این موضوع «پرچم» است. واژه‌های این طبقه در پایه پنجم به ۴۴ واژه می‌رسد.

۱۳. سفر / حمل و نقل

در این موضوع واژه‌های سفر یا حمل و نقل، جای گرفته‌اند، که با یکدیگر ارتباط و گاهی هم‌پوشانی دارند. در این مجموعه واژه‌های مربوط به وسیله و فناوری مانند «ماشین» در کنار واژه «اسب» که مربوط به موضوع جانوران است، دیده می‌شود. واژه‌های مربوط به مواد و عناصری چون «آسفالت»، و محیط‌های زندگی مانند «آسمان» و «دریا» و شغل‌هایی مانند «پلیس» و فعل‌های «پرواز کردن» و «رانندگی کردن» هم در این موضوع (در پایه‌های بالاتر) آمده‌اند. از واژه‌های دیگر این طبقه «پله» و «نقشه» (از پایه چهارم) است. درپایه اول این موضوع ۴ واژه و در پایه پنجم ۴۰ واژه دارد.

جدول موضوعی شماره (۱۳) - واژه‌های موضوع سفر / حمل و نقل در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	خر	۱	اسم	۳	ماشین	۱	اسم
۲	خیابان	۱	اسم	۴	اسب	۱	اسم

۱۴. سلامتی / بهداشت

تقریباً از همه موضوع‌ها واژه‌ای در این موضوع وجود دارد؛ از موضوع «بدن»، اعضا و عناصری از بدن که وجود، سلامتی و رسیدگی به آنها نقش مهم‌تری در سلامتی کلی انسان دارد، آمده‌اند، از جمله «دندان»، «چشم»، «خون» و «سر». همچنین وسیله‌هایی چون «عینک» و «خاک‌انداز»، کیفیت‌هایی همچون «سالم» و «مریض»؛ رفتارهایی مانند «خنده» و «تمیزکردن» و جانورانی مانند «مگس» و «موش» نمونه‌های دیگری هستند که در موضوع «سلامتی / بهداشت» نیز آمده‌اند. رنگ «سفید» نیز در این موضوع دیده می‌شود. بسیاری از این واژه‌ها با توجه به تأثیر مثبت آنها، و برخی با توجه به آثار منفی آنها با این موضوع مرتبط شده‌اند. مثلاً «مسواک»، «صابون» و «حمام» و «تمیز» از واژه‌های دسته نخست و واژه‌های «آشغال» و «کثیف» (از پایه‌های بالاتر) نمونه‌هایی از واژه‌های دسته دوم‌اند. این ویژگی در موضوع‌های مختلفی مورد توجه بوده است. مثلاً واژه «نوشابه» از واژه‌های مربوط به «خوراک» است که با توجه به تأثیر

منفی آن بر سلامتی انسان در موضوع «سلامتی و بهداشت» جای گرفته‌اند. این موضوع در پایه پنجم ۷۳ واژه دارد.

جدول موضوعی شماره (۱۴) - واژه‌های موضوع سلامتی / بهداشت در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	مسواک	۱	اسم	۹	جارو کردن	۱	فعل
۲	صابون	۱	اسم	۱۰	دکتر	۱	اسم
۳	دندان	۱	اسم	۱۱	عینک	۱	اسم
۴	مو	۱	اسم	۱۲	جارو	۱	اسم
۵	جوراب	۱	اسم	۱۳	شیر آب	۱	اسم
۶	موش	۱	اسم	۱۴	خواب	۱	اسم
۷	نوشابه	۱	اسم	۱۵	گوش	۱	اسم
۸	غذا	۱	اسم	۱۶	چشم	۱	اسم

۱۵. طبیعت

در این موضوع، علاوه بر گیاهان و جانوران، از موضوع‌های «خوراک»، «خانه/محیط زندگی» واژه‌هایی دیده می‌شود. واژه «عید» (در پایه چهارم) از موضوع «رابطه اجتماعی / ارتباط» با توجه

جدول موضوعی شماره (۱۵) - واژه‌های موضوع طبیعت در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	سنگ	۱	اسم	۹	آفتاب	۱	اسم
۲	باران	۱	اسم	۱۰	کلاغ	۱	اسم
۳	باد	۱	اسم	۱۱	مار	۱	اسم
۴	شب	۱	اسم	۱۲	آب	۱	اسم
۵	خورشید	۱	اسم	۱۳	درخت	۱	اسم
۶	کوه	۱	اسم	۱۴	برگ	۱	اسم
۷	ابر	۱	اسم	۱۵	گره	۱	اسم
۸	خاک	۱	اسم	۱۶	ماهی	۱	اسم

به نقش و حضور طبیعت در عید نوروز در این موضوع قرار دارد. برخی از این واژه‌ها مثل «کوه» و «خاک»؛ بخشی از طبیعت‌اند؛ برخی جانورانی‌اند که به صورت وحشی در طبیعت زندگی می‌کنند؛ مثل «مار»، «ماهی» و برخی نیز مانند «درخت»، «علف» و «گل» گیاهانی هستند که

طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه

ماهیت طبیعی آنها قابل توجه است یا با طبیعت ارتباط بیشتری دارند. «کاشتن» و «صدا کردن» (پایه چهارم) از معدود فعل‌های این موضوع است. این موضوع در پایه اول ۲۳ واژه و در پایه پنجم ۷۱ واژه دارد.

۱۶. کار/ مهارت

در همه حوزه‌ها واژه‌هایی هست که مربوط به کار و مهارت است؛ اگرچه به دلیل نیاز به استفاده از وسایل و فناوری در کارها، در این طبقه از وسیله/فناوری بیش از سایر موضوع‌ها واژه وجود دارد؛ «میخ»، «اره»، «تراکتور» و «بیل» از آن جمله‌اند. کیفیت‌هایی چون «آسان»؛ از اعضای بدن «خسته» و «دست»؛ رخداد «تعطیل» و پوشاکی نظیر «دستکش» و «لباس» واژه‌هایی‌اند که در موضوع «کار/ مهارت» نیز می‌گنجانند. در پایه پنجم ۷۸ واژه در این موضوع وجود دارد.

جدول موضوعی شماره (۱۶) - واژه‌های موضوع کار/ مهارت در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	معلم	۱	اسم	۷	پول	۱	اسم
۲	دکتر	۱	اسم	۸	قیچی	۱	اسم
۳	دست	۱	اسم	۹	چرخ خیاطی	۱	اسم
۴	کلاه	۱	اسم	۱۰	تخته	۱	اسم
۵	مشق	۱	اسم	۱۱	مدرسه	۱	اسم
۶	نان	۱	اسم	۱۲	میز	۱	اسم

۱۷. کمیت

در این موضوع واژه‌هایی آمده است که قابلیت اندازه‌گیری داشته باشد. ویژگی خاص

جدول موضوعی شماره (۱۷) - واژه‌های موضوع کمیت در پنج پایه

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	بزرگ	۲	صفت	۶	خط کش	۲	اسم
۲	پُر	۲	صفت	۷	دور	۳	صفت
۳	کوچک	۲	صفت	۸	زیاد	۳	صفت
۴	کم	۲	صفت	۹	خالی	۴	صفت
۵	بلند	۲	صفت	۱۰	نزدیک	۴	صفت
				۱۱	نمره	۴	اسم
				۱۲	متر	۴	اسم
				۱۳	آخر	۴	صفت
				۱۴	کوتاه	۴	صفت
				۱۵	ترازو	۴	اسم

موضوع «کمیت» این است که دانش‌آموزان پایه اول هیچ واژه‌ای در این موضوع ندارند. واژه‌هایی نظیر «کم»، «دور»، «نمره»، «متر» و «خط کش» از جمله واژه‌های موضوع کمیت‌اند. مجموع واژه‌های این موضوع در پایه پنجم، از ۱۵ واژه فراتر نمی‌رود و تعداد واژه‌های چهارم و پنجم در این موضوع یکسان است.

۱۸. کیفیت

موضوع «کیفیت» دربردارنده واژه‌هایی است که به شکلی به کیفیت پدیده‌ها اشاره کنند، مثل «کثیف»، «قشنگ»، «بد» و «سوراخ». اغلب این واژه‌ها، در دستور سنتی زبان فارسی صفت‌اند.

جدول موضوعی شماره (۱۸) - واژه‌های موضوع کیفیت در پنج پایه

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	سیاه	۱	صفت	۱۸	پیرمرد	۳	اسم	۳۵	نرم	۴	صفت
۲	سبز	۱	صفت	۱۹	پیرزن	۳	اسم	۳۶	آسان	۴	صفت
۳	سفید	۱	صفت	۲۰	خوشحال	۴	صفت	۳۷	بیسواد	۴	صفت
۴	آبی	۱	صفت	۲۱	خراب	۴	صفت	۳۸	بی ادب	۴	صفت
۵	باز	۲	صفت	۲۲	خیس	۴	صفت	۳۹	قرمز	۴	صفت
۶	تشنه	۲	صفت	۲۳	خسته	۴	صفت	۴۰	کثیف	۴	صفت
۷	پیر	۲	صفت	۲۴	لاغر	۴	صفت	۴۱	خالی	۴	صفت
۸	خوب	۲	صفت	۲۵	بد	۴	صفت	۴۲	پایین	۴	صفت
۹	آشغال	۲	اسم	۲۶	سوراخ	۴	اسم	۴۳	جلو	۴	صفت
۱۰	پُر	۲	صفت	۲۷	کج	۴	صفت	۴۴	قشنگ	۵	صفت
۱۱	درست	۳	صفت	۲۸	گرسنه	۴	صفت	۴۵	جوان	۵	صفت
۱۲	ناراحت	۳	صفت	۲۹	سالم	۴	صفت	۴۶	تنگ	۵	صفت
۱۳	بسته	۳	صفت	۳۰	راست	۴	صفت	۴۷	تند	۵	صفت
۱۴	روشن	۳	صفت	۳۱	چاق	۴	صفت	۴۸	خوشمزه	۵	صفت
۱۵	زرد	۳	صفت	۳۲	مریض	۴	صفت	۴۹	تنبل	۵	صفت
۱۶	تمیز	۳	صفت	۳۳	شیرین	۴	صفت	۵۰	سیر	۵	صفت
۱۷	بالا	۳	صفت	۳۴	خاموش	۴	صفت				

رنگ‌های سیاه، سبز، سفید و آبی از جمله واژه‌های موضوع رنگ است که در موضوع کیفیت نیز آمده‌اند. برخی از این واژه‌ها مثل «پیرمرد» مربوط به بدن، برخی مانند «بی سواد» آموزشی و برخی خوراکی‌اند. برخی نیز از واژه‌های مربوط به جهت‌ها هستند. همان‌طور که در جدول (۱۸)

طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه

مشاهده می‌شود، در مجموع پنج پایه در این موضوع پنجاه واژه وجود دارد، که سهم پایه اولی‌ها ۴ واژه و بقیه به ترتیب ۱۰، ۱۹، ۴۳ و ۵۰ واژه است.

۱۹. گیاهان

در موضوع «گیاهان» واژه‌های مربوط به گیاهانی مثل «گردو» و «برنج» و میوه‌هایی مانند «انار» و «هندوانه» دیده می‌شود. همچنین محیط‌های زندگی گیاهان مانند «باغچه» و «باغ»، اجزاء و اعضای بدن گیاهان مانند «پوست»، مواد و عناصر و محصولات گیاهی مانند «روغن»، رفتار انسانی مربوط به گیاهان، همچون «کاشتن» و غذاهای گیاهی نظیر «آش» نیز آمده است. در این موضوع در پایه اول ۱۳ و در پایه پنجم ۳۶ واژه وجود دارد.

جدول موضوعی شماره (۱۹) - واژه‌های موضوع گیاهان در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	درخت	۱	اسم	۶	پرتقال	۱	اسم	۱۱	انگور	۱	اسم
۲	برگ	۱	اسم	۷	پیاز	۱	اسم	۱۲	گردو	۱	اسم
۳	سیب	۱	اسم	۸	خرما	۱	اسم	۱۳	سبزی	۱	اسم
۴	چای	۱	اسم	۹	برنج	۱	اسم				
۵	انار	۱	اسم	۱۰	سیب زمینی	۱	اسم				

۲۰. مفاهیم

موضوع «مفاهیم» شامل واژه‌هایی است که ماهیت انتزاعی بیشتری نسبت به واژه‌های دیگر دارد. این واژه‌ها بخشی از واژه‌های روزمره زندگی کودکان است که فهم آنها مقدمه‌ای برای آموزش مفاهیم به ویژه در مدرسه است. بنابراین می‌توان گفت موضوع «مفاهیم» نشان دهنده واژه‌هایی است که اگرچه کودکان آنها را به کار می‌برند یا از معنای ضمنی آنها آگاهند، اما دارای دقایق معنایی بیشتری‌اند، و لازم است این دقایق آموزش داده شوند. واژه‌های «بالا، شکل، نقطه، قد، خداوند، مردم و انسان» از واژه‌های موضوع مفاهیم‌اند. در این موضوع در پایه اول تا پنجم به ترتیب ۲، ۱۷، ۲۴، ۴۴ و ۴۹ واژه وجود دارد.

جدول موضوعی شماره (۲۰) - واژه‌های موضوع مفاهیم در پنج پایه

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	ساعت	۱	اسم	۱۸	بالا	۳	صفت	۳۵	کج	۴	صفت
۲	خانه	۱	اسم	۱۹	مردم	۳	اسم	۳۶	راست	۴	صفت
۳	نقطه	۲	اسم	۲۰	راه	۳	اسم	۳۷	بد	۴	صفت
۴	خدا	۲	اسم	۲۱	زیاد	۳	صفت	۳۸	صف	۴	اسم
۵	دوست	۲	اسم	۲۲	درست	۳	صفت	۳۹	جایزه	۴	اسم
۶	نور	۲	اسم	۲۳	بسته	۳	صفت	۴۰	امام	۴	اسم
۷	آدم	۲	اسم	۲۴	دور	۳	صفت	۴۱	نزدیک	۴	صفت
۸	بزرگ	۲	صفت	۲۵	شکل	۴	اسم	۴۲	آسان	۴	صفت
۹	کوچک	۲	صفت	۲۶	پایین	۴	صفت	۴۳	نرم	۴	صفت
۱۰	کم	۲	صفت	۲۷	جلو	۴	صفت	۴۴	متر	۴	اسم
۱۱	بلند	۲	صفت	۲۸	نوک	۴	اسم	۴۵	قد	۵	اسم
۱۲	باز	۲	صفت	۲۹	الله	۴	اسم	۴۶	خداوند	۵	اسم
۱۳	خوب	۲	صفت	۳۰	انسان	۴	اسم	۴۷	تند	۵	صفت
۱۴	ایران	۲	اسم	۳۱	سرما	۴	اسم	۴۸	صفحه	۵	اسم
۱۵	شهر	۲	اسم	۳۲	گیاه	۴	اسم	۴۹	جشن	۵	اسم
۱۶	میوه	۲	اسم	۳۳	آخر	۴	صفت				
۱۷	سر	۲	اسم	۳۴	کوتاه	۴	صفت				

۲۱. مواد/عناصر

جدول موضوعی شماره (۲۱) - واژه‌های موضوع مواد/عناصر در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	شیشه	۱	اسم	۵	یخ	۱	اسم	۹	صابون	۱	اسم
۲	کاغذ	۱	اسم	۶	آتش	۱	اسم	۱۰	آب	۱	اسم
۳	قند	۱	اسم	۷	سنگ	۱	اسم				
۴	شکر	۱	اسم	۸	خاک	۱	اسم				

در موضوع «مواد/عناصر» واژه‌هایی قرار گرفته‌اند که بیش از هر چیز مواد و عناصر تشکیل

دهنده آنها در این موضوع مورد توجه است. برخی از آنها مانند «آب»، «خاک» و «نفت» جنبه

طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه

طبیعی دارند و بسیاری نیز مانند «شیشه»، «پارچه»، «لاستیک» و «آسفالت» از مصنوعات بشری به شمار می‌روند. در این موضوع در پایه اول ۱۰ واژه و در پایه پنجم ۳۳ واژه قرار گرفته است.

۲۲. ورزش / بازی / تفریح

واژه‌های مربوط به موضوع «ورزش/بازی/تفریح»، همان طور که از نام آن بر می‌آید، در سه دسته جای می‌گیرند: نخست واژه‌هایی که ماهیت ورزشی دارند، مثل «شنا»، «توپ» و «فوتبال»؛

جدول موضوعی شماره (۲۲) - واژه‌های موضوع ورزش/بازی/ تفریح در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	توپ	۱	اسم	۷	بیسکویت	۱	اسم	۱۳	کوه	۱	اسم
۲	پا	۱	اسم	۸	بازی کردن	۱	فعل	۱۴	شیرینی	۱	اسم
۳	کفش	۱	اسم	۹	بازی	۱	اسم	۱۵	گردو	۱	اسم
۴	اسب	۱	اسم	۱۰	تلویزیون	۱	اسم	۱۶	عکس	۱	اسم
۵	حیات	۱	اسم	۱۱	طناب	۱	اسم	۱۷	ماهی	۱	اسم
۶	پفک	۱	اسم	۱۲	رادیو	۱	اسم	۱۸	آب	۱	اسم

دوم واژه‌هایی که به بازی‌ها ربط دارند، مثل «اسباب بازی»، «بادکنک» و «عروسک»؛ و سوم واژه‌هایی که به تفریح اشاره دارند، مثل «جشن». فرحبخشی مفهومی است که در سه بخش این طبقه مشترک است. در این موضوع تنقلاتی که در موضوع «خوراک» جای دارند مثل «بستنی» و «پفک» نیز ذکر شده‌اند. در پایه اول ۱۸ واژه و در پایه پنجم ۵۱ واژه در این موضوع وجود دارد.

۲۳. وسیله / فناوری

بیشترین واژه‌ها در موضوع «وسیله/فناوری» قرار گرفته‌اند، زیرا هر موضوعی وسایلی مربوط به خود دارد. بنابراین عجیب نیست که تعداد واژه‌های این موضوع به بیش از صد و چهل واژه می‌رسد، اصطلاح وسیله و فناوری گویای آن است که در مواردی مثل «قیچی» جنبه وسیله بودن و در مورد برخی دیگر نظیر «آسفالت» و «بنزین» فناوری مبنای انتخاب واژه بوده است. تعداد واژه‌های این موضوع در پایه اول ۴۷ واژه و در پایه پنجم ۱۴۲ واژه است.

جدول موضوعی شماره (۲۳) - واژه‌های موضوع وسیله/فناوری در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله	ردیف	واژه	پایه	مقوله
۱	در	۱	اسم	۱۷	پول	۱	اسم	۳۳	پرده	۱	اسم
۲	کتاب	۱	اسم	۱۸	خودکار	۱	اسم	۳۴	طناب	۱	اسم
۳	ساعت	۱	اسم	۱۹	مداد رنگی	۱	اسم	۳۵	شیر آب	۱	اسم
۴	عکس	۱	اسم	۲۰	استکان	۱	اسم	۳۶	تخته سیاه	۱	اسم
۵	پنجره	۱	اسم	۲۱	قیچی	۱	اسم	۳۷	رادیو	۱	اسم
۶	قاشق	۱	اسم	۲۲	چاقو	۱	اسم	۳۸	مداد پاک کن	۱	اسم
۷	بشقاب	۱	اسم	۲۳	جارو	۱	اسم	۳۹	نمکدان	۱	اسم
۸	میز	۱	اسم	۲۴	مداد تراش	۱	اسم	۴۰	قندان	۱	اسم
۹	کیف	۱	اسم	۲۵	کبریت	۱	اسم	۴۱	نامه	۱	اسم
۱۰	مداد	۱	اسم	۲۶	یخچال	۱	اسم	۴۲	دود	۱	اسم
۱۱	دفتر	۱	اسم	۲۷	تلویزیون	۱	اسم	۴۳	مسواک	۱	اسم
۱۲	چراغ	۱	اسم	۲۸	قوری	۱	اسم	۴۴	توپ	۱	اسم
۱۳	پاک کن	۱	اسم	۲۹	ماشین	۱	اسم	۴۵	کاغذ	۱	اسم
۱۴	صندلی	۱	اسم	۳۰	تخته	۱	اسم	۴۶	شیشه	۱	اسم
۱۵	عینک	۱	اسم	۳۱	چرخ خیاطی	۱	اسم	۴۷	پرچم	۱	اسم
۱۶	لامپ	۱	اسم	۳۲	لیوان	۱	اسم				

۲.۴. هنر/ ادبیات

موضوع «هنر/ ادبیات» دربردارندهٔ واژه‌هایی است که از ابعاد مختلف به هنر یا ادبیات مرتبط‌اند. برخی از آنها مانند «نقاشی» و «قصه گفتن» به فعالیت‌های هنری و برخی نیز مثل

جدول موضوعی شماره (۲۴) - واژه‌های موضوع هنر/ ادبیات در پایه اول

ردیف	واژه	پایه	ردیف	واژه	پایه	ردیف	واژه	پایه	ردیف	واژه	پایه
۱	نقاشی	۱	۴	عکس	۱	۷	خاک	۱	۱	اسم	اسم
۲	نقاشی کردن	۱	۵	کتاب	۱	۸	دست	۱	۲	اسم	اسم
۳	انگشت	۱	۶	سنگ	۱	۹	شیشه	۱	۳	اسم	اسم

«قالی» به محصولات هنری اشاره دارد. بخشی از واژه‌ها نیز به مواد و مصالحی مربوط‌اند که آثار

هنری از آنها ساخته می‌شوند؛ مثل «سنگ»، «خاک» و «طلا». در پایه اول ۹ و در پایه پنجم ۲۸

واژه در موضوع هنر/ ادبیات وجود دارد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

پس از طبقه‌بندی و تخصیص واژه‌ها به موضوع‌ها، نگاهی دیگر به آنچه انجام شده است نکات تازه‌ای را آشکار می‌سازد. یکی از این موارد تعداد موضوع‌هایی است که یک واژه در آنها قرار دارد. حداکثر تعداد موضوع‌هایی که یک واژه به آنها اختصاص یافته، پنج موضوع بوده است؛ ۱۳ واژه در پنج موضوع جای گرفته‌اند؛ این واژه‌ها عبارتند از: «آب، آتش، عکس، چشم، دود، دریا، نقاشی کردن، کار کردن، کمک کردن، قالی باف، رنگ، عسل و فیلم». به عنوان نمونه، واژه «عکس» در طبقه‌های وسیله/فناوری، هنر/ادبیات، خانواده، ورزش/بازی/تفریح و رنگ قرار دارد. ۱۶ واژه تنها در زیر یک موضوع، طبقه‌بندی شده‌اند؛ این واژه‌ها و طبقه‌های موضوعی هریک عبارتند از: «مقنعه، روسری، دامن، مانتو، پیراهن، بند کفش، شلوار» در موضوع پوشاک/آرایش؛ «گردن، دماغ، بینی» در موضوع بدن؛ «شکل و نقطه» در موضوع مفاهیم؛ «شاخ و جوجه» در موضوع جانوران؛ «خیس» در موضوع کیفیت و «بادکنک» در موضوع ورزش/بازی/تفریح قرار دارند. سایر واژه‌ها نیز، در دو، سه یا چهار موضوع جای گرفته‌اند: ۱۵۰ واژه در دو موضوع، ۲۵۰ واژه در سه موضوع و ۵۰ واژه نیز در چهار موضوع طبقه‌بندی شده‌اند.

کاربردهای مختلفی برای «طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه» امکان‌پذیر است. این طبقه‌بندی با شیوه نوینی واژه‌ها را از یکدیگر متمایز و تفکیک می‌کند، و می‌توان صورت کامل‌تر آن را به عنوان الگویی برای طبقه‌بندی واژگان زبان فارسی با توجه به نیازهای نوین ازجمله در ترجمه ماشینی و هوش مصنوعی و نیز تدوین فرهنگنامه‌های چاپی و الکترونیک با رویکرد و کاربردهای متفاوت، ازجمله در «وردنت فارسی» مورد استفاده قرار داد.

از نظر آموزشی نیز این طبقه‌بندی گستره‌ای را می‌گشاید که مؤلفان کتب درسی از آن طریق با تعداد محدودی واژه آشنا برای دانش آموزان، مفاهیم درسی مورد نظر خود را ارائه کنند. ارائه واژگان پایه در قالب موضوع‌های متفاوت و چندگانه موجب گسترش کاربرد واژگان در موضوع‌های درسی مختلف می‌گردد. هر موضوع، خود موضوعی درسی است و با دقت در واژه‌های هر موضوع، روشن می‌شود که این واژه‌ها مفاهیم مهمی از آن موضوع را یادآوری می‌کنند. مثلاً با نگاهی به موضوع «سلامتی/بهداشت» با واژه‌هایی روبرو می‌شویم مانند «مسواک»، «صابون»، «دستمال»، «شامپو»، «حمام»، «خمیردندان»، «آشغال»، «تمیز»، «صابون زدن»،

«دستشویی»، «زباله»، «کثیف»، «حوله»، «شانه کردن» و «بیمارستان». با دقت به این واژه‌ها می‌توان پذیرفت که هریک مداخلی برای تدریس موضوع‌های مختلف مربوط به سلامتی و بهداشت هستند و چه بسا راهنمایی باشند برای جهت‌دهی به آموزش در این زمینه. از آنجایی که این واژه‌ها به سادگی یادآور مفاهیم و آموزه‌های مربوط به موضوع سلامتی و بهداشت هستند، معلمان می‌توانند با استفاده از آنها مفاهیم و آموزه‌های درسی مورد نظر خود را بیان کنند، همچنین آنها می‌توانند از دانش‌آموزان بخواهند با این واژه‌ها جمله بسازند تا جمله‌هایی درباره موضوع سلامتی و بهداشت فراهم شود و از این طریق گفتگو و آموزش درباره موضوع درسی با مشارکت دانش‌آموزان صورت گیرد. از مزایای دیگر کاربرد طبقه‌بندی موضوعی در تعلیم و تربیت، استفاده از آن در آموزش زبان است؛ زیرا طبقه‌بندی موضوعی واژه‌ها امکان آموزش و یادگیری واژه‌ها و ساخت‌های زبانی مربوط به آنها را در بافت یا زمینه‌های خاص هر موضوع و در شبکه‌ای از معانی به هم پیوسته فراهم می‌سازد.

همچنین می‌توان در چارچوب مطالعات تطبیقی در زمینه دانش دایره‌المعارفی و دانش زبانی مورد نیاز به عنوان محتوای تعلیم و تربیت، موضوع‌های بیست و چهارگانه این طبقه‌بندی را با محتوای برنامه‌درسی مصوب در سطح آموزش ابتدایی مقایسه نمود. طبقه‌بندی دانش یکی از دغدغه‌های فیلسوفان در طول تاریخ بوده است و نیز نقش مهمی در تعیین و تنظیم محتوای برنامه‌درسی دارد و فیلسوفان تعلیم و تربیت از جمله هرست (۱۹۷۴) نیز دانش‌های بشری را به عنوان محتوای آموزشی طبقه‌بندی کرده‌اند. در برنامه‌درسی ملی کشور نیز به این امر اشاره شده است (مهرمحمدی، محمود و همکاران، ۱۳۸۹ و دبیرخانه طرح تولید برنامه‌درسی، ۱۳۸۹). در این رابطه می‌توان موضوع‌های «طبقه‌بندی چندگانه موضوعی» را با موضوع‌های تعیین شده در برنامه‌درسی مورد مقایسه قرار داد. جالب است که طرح اولیه طبقه‌بندی مورد استفاده در تراوس راجت نیز برای طبقه‌بندی دانش با هدف کاربرد آن در تعیین محتوای برنامه‌درسی یک مدرسه، تنظیم شده است. (هالن، ۲۰۱۰)

کتابنامه

- انوری، حسن (۱۳۸۱). فرهنگ بزرگ سخن. تهران: سخن.
- ایمن، لیلی، ۱۳۵۷. فهرست پربسامدترین واژه‌های خردسالان (۶ تا ۱۳ سال). تهران: کمیته ملی پیکار جهانی با بیسوادی.

طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه

- بدره‌ای، فریدون، ۱۳۵۲. واژگان نوشتاری کودکان دبستانی ایران. تهران: فرهنگستان زبان ایران.
- دادرس، محمد، ۱۳۸۶. *حدود کاربرد زبان در تربیت*، رساله دکتری دانشگاه تربیت مدرس
- دادرس، محمد؛ عادل فاطمی، ۱۳۸۴. گزارش نهایی طرح شناسایی واژگان پایه فارسی دانش‌آموزان ایرانی در دوره ابتدایی، جلد سوم: طرح نمونه‌گیری. تهران: وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
- دادرس، محمد؛ محرم منصوری‌زاده، ۱۳۸۴. گزارش نهایی طرح شناسایی واژگان پایه فارسی دانش‌آموزان ایرانی در دوره ابتدایی، جلد چهارم: واژگان دانش‌آموزان دوره ابتدایی براساس نظر معلمان سراسر کشور. تهران: وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
- دبیر مقدم، محمد، ۱۳۸۳. *زبان‌شناسی نظری پیا/پیش و تکوین دستور زایشی* (ویراست دوم)، تهران، انتشارات سمت.
- دبیرخانه طرح تولید برنامه درسی، ۱۳۸۹. برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران: نگاهی چهارم؛ تهران: سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی.
- دهخدا، علی اکبر ۱۳۸۰. لغت نامه دهخدا *روایت دوم* رایانه‌ای تهران: انتشارات دانشگاه تهران، موسسه لغت‌نامه دهخدا.
- شکری، گیتی، ۱۳۷۴. فرهنگ دبستانی. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- صفوی، ک. ۱۳۸۴؛ *فرهنگ توصیفی معنی‌شناسی*؛ تهران: فرهنگ معاصر
- گلاور، جان ای؛ راجر اچ، برونینگ. ۱۳۸۷. روان شناسی تربیتی، اصول و کاربرد آن. ترجمه علینقی خرازی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- معین، محمد ۱۳۶۲. *فرهنگ فارسی تهران*: امیرکبیر
- مگی، براین ۱۳۷۴. *مردان/اندیشه*، ترجمه عزت الله فولادوند، تهران: طرح نو
- مهرمحمدی، محمود و همکاران، ۱۳۸۹. الگوی نظری زیرنظام برنامه درسی و آموزش. مجموعه مطالعات نظری سند ملی آموزش و پرورش، رهنما آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران.
- نعمت‌زاده، شهین و دادرس، محمد و دستجردی کاظمی، مهدی و منصوری زاده، محرم، ۱۳۸۷. گزارش پژوهشی کاربردی یافته‌های طرح واژگان پایه فارسی، تهران: وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی.
- نعمت‌زاده، شهین و همکاران، ۱۳۸۴. گزارش نهایی طرح شناسایی واژگان پایه فارسی دانش‌آموزان ایرانی در دوره ابتدایی، جلد اول. تهران: وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی.

- نعمت‌زاده، شهین، ۱۳۸۰. گزارش مرحله اول طرح شناسایی واژگان پایه دانش‌آموزان ایرانی در دوره ابتدایی. تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و دانشگاه الزهرا. نشریه شماره ۳۱۴ مؤسسه پژوهشی برنامه‌ریزی درسی و نوآوری آموزشی.
- ویتگنشتاین، لودویگ، ۱۳۸۰. پژوهش‌های فلسفی، ترجمه فریدون فاطمی، تهران: نشر مرکز
- Eisner, Elliot ۱۹۹۴. *Educational Imagination*, (Third edition), New York, MC. Milan College Publishing Company
- Harris, Roy and Taylor, Talbot J. ۱۹۸۹. *Landmarks in Linguistic Thought I* (۲nd edition) London: Routledge
- Hirst, P.H. ۱۹۷۴ Knowledge and the Curriculum. London: Routledge.
- Hirst, P. ۱۹۷۴. *Knowledge and the Curriculum: A Collection of Papers* London: Routledge.
- Huang, Chu-Ren et.al, ۲۰۱۰. *Ontology and Lexicon; A Natural Language Processing Perspective*, Cambridge, Cambridge University Press
- Hüllen, Werner, ۲۰۱۰ A History of Roget's Thesaurus. Origins, Development, and Design, Oxford Scholarship Online: January ۲۰۱۰, <http://www.oxfordscholarship.com/view/۱۰,۱۰۹۳/acprof:oso/۹۷۸۰۱۹۹۲۵۴۷۲۹,۰۰۱,۰۰۰۱/acprof-۹۷۸۰۱۹۹۲۵۴۷۲۹>
- Jackson, Howard, ۲۰۰۲. *Lexicography : An Introduction*, London and New York: Taylor & Francis Routledge
- Lakoff, George and Johnson, Mark, ۱۹۸۰. *Metaphors We Live by*. Chicago and London, the University of Chicago Press
- Lyons John ۱۹۸۷, *Semantics*, vol. ۲, Cambridge, Cambridge University Press
- Lyons John. ۱۹۹۶. *Linguistic Semantics, An Introduction*, Cambridge, Cambridge University Press
- Lyons, John ۱۹۸۶, *Semantics*, vol. ۱, Cambridge, Cambridge University Press
- Miller, George A. ۱۹۹۸. Foreword in in Felbaum Christiane (ed) *Woednet: An Electronic Lexical Database* (xiv-xxii), Massachusetts: MIT press
- Saeed John I. ۱۹۹۷. *Semantics* , Oxford: Blackwell